

Foredrag i Oslo Arbeiderparti
lørdag 16. februar 1974.

(manuskript)

Valget i september avdekket uvanlig sterke forskyvninger i det norske partimiljø. Det gjaldt for alle partier. For oss har det størst interesse og betydning at Arbeiderpartiet fikk et meget alvorlig tilbakeslag.

Det totale resultat ble at de borgerlige partier kom i mindretall med én representant, om en også regner med Anders Langes gruppe. Dette mindretall består av seks partier, og har i mindretall ikke noen mulighet for å danne en borgerlig regjering.

Trass det harde slag ved valget ble det derfor Arbeiderpartiets oppgave å danne regjering etter valget. Det er ingen enkel oppgave. Men det er bred enighet i vårt parti om at vi under de gitte forhold måtte ta dette ansvaret. På dette grunnlaget har vi tatt arbeidet opp for å gjennomføre mest mulig av partiets program for denne stortingsperioden.

Jeg skal bruke tiden her i dag til å gå inn på arbeidsoppgaver, og da ikke bruke tiden til en oversikt over de fire måneder vi nå har bak oss.

Imidlertid vil jeg sterkt understreke ett forhold. Vi har en politisk arbeidssituasjon som er vanskelig, men ikke helt umulig, innenfor den fordeling på partigrupper som valget ga.

Vi skal likevel vokte oss vel for å gå inn i en rutinepreget politisk tilværelse på et grunnlag hvor det vi best ser er at Arbeiderpartiet nå er altfor svakt. Vi skal hver morgen gå til vår gjerning i klar bevissthet om at det er vår oppgave og vårt ansvar å samle om Arbeiderpartiet så brede grupper at den demokratiske arbeiderbevegelsen får styrke til å forme framtidens samfunn. Det er denne veldige oppgaven som kaller på alle våre krefter, all vår omtanke, all vår oppfinnsomhet, all vår innsatsvilje.

Winston Churchill refererte en gang til dette råd til en kjempende nasjon: I seier vis storsinn, i motgang vis utholdenhet, i nederlag vis evne til å kjempe, kjempe, kjempe! Det er denne påminnelse vi i et vanskelig tidsavsnitt skal holde levende i vårt parti.

Politisk arbeide.

Landsmøtet i mai 1973 vedtok at 1974 skulle gjøres til et organisasjonsår. Med dette tok en sikte på å øke aktiviteten i partilaga, øke medlemstallet, skape et trivelig partimiljø og styrke kontakten mellom organisasjon og politisk virksomhet. Den praktiske gjennomføring av dette vedtak er nå i gang. Den vil omfatte et bredt felt, fra hverdags-

lige bekymringer om hvordan en mest effektivt kan få kassert inn kontingent og styrket partilagas kasser, til en kritisk gjennomgåelse av partiets program og virksomhet og hvordan nye tanker kan nå fram fra de lokale lag til partiets ledelse. En utbygging av kontakten og samarbeidet med fagbevegelsen står sentralt blant oppgavene. Kontakten med ungdommen må gjenopprettes, ungdomslaga må igjen bli et aktivt og kameratslig sosialt miljø. Kvinnene må aktiviseres til politisk virksomhet ved å ta på seg arbeidsoppgaver og medansvar.

Inflasjonsproblemet.

Inntektsutviklingen.

Da jeg møtte Oslo-partiet i fjor på denne tiden, uttrykte jeg håp om at den intense interesse for pris- og inntektsforholdene ville fremme dypere forståelse og sikrere midler til bedre stabilitet på dette området. Siden den gang har vi fått Skånland-utvalgets rapport "Om prisproblemene". Dette var et bredt utvalg med representanter fra de ulike inntektsgrupper i arbeids- og næringslivet, fra det politiske miljø og fra myndighetene. Rapporten gir en oversikt over de faktorer som i det moderne industrisamfunn virker sammen og gjør det vanskelig å nå våre mål i inntektsutviklingen samtidig med bedre prisstabilitet. Rapporten gir en avklaring av hvordan viktige sider av økonomien virker. Men vi er ennå ikke kommet nærmere løsningen av disse problemer. Utsiktene framover peker ikke mot en avgjørende kursendring i den siste tids prisutvikling.

I det året som har gått, har Norge og andre industrisamfunn opplevd den kraftigste prisstigning siden begynnelsen av 1950-årene. Hvert av landene kan hevde at en god del av prisstigningen skyldes høyere priser på varer som kjøpes utenfra. Vår import er blitt vesentlig dyrere. Men vi på vår side har samtidig medvirket til prisstigningen i andre land gjennom høyere priser på våre eksportvarer. Alle land eksporterer inflasjon til hverandre. En del av forklaringen på den internasjonale inflasjonsbølge i de senere år ligger i forhold som har med mellomfolkelig handel og internasjonale pengeforhold å gjøre. Den økende knapphet på råvarer i verden forsterker dette. Løsningen på inflasjonsproblemet har derfor en internasjonal side.

Men det må også være klart at den vedvarende og forsterkede prisstigning i de senere år reflekterer enkelte grunnleggende trekk innenfor det moderne industrisamfunn selv. Hovedårsakene til prisstigningen er felles for de fleste land. De knytter seg til den fase av den industrielle og sosiale utvikling som landene nå er inne i, særlig i Vest-Europa. Den har sitt utspring i de mange tiltak for å skape mer likhet i samfunnet; utbyggingen av sosialpolitikken, veksten i trygdesektoren, de økende krav om inntektsutjamning, kravene om statlig innsats på ulike områder. Alle disse krav strides om å oppnå sin berettigede andel av en gitt økonomisk størrelse.

Regjeringen har truffet en rekke pristiltak. Den internasjonale verdi av den norske krone ble satt opp med 5 % for å gjøre importen billigere. Det er sørget for å sikre forskyvningene til det norske marked av trelast og sildemel, som har opplevd en ekstraordinær god eksportkonjunktur. Det er gitt kompensasjon for merverdiavgiften for en del matvarer. Det er fastsatt prisstopp for elektrisk kraft, og det er innført avansestopp, avanseregulering og strengere prisovervåking for en rekke varer.

Tiltakene har virket til å dempe prisstigningen. Den er nå lavere i Norge enn hva som er vanlig i Vest-Europa for øvrig. Men tiltakene har stort sett bare en engangs-virkning. De virker dempende i en viss periode, men forandrer ikke på den underliggende styrke i prisoppgangen.

Reguleringen av bankenes utlån og mer nøkternhet i statens budsjettpolitikk er de tradisjonelle tiltak i den økonomiske stabiliseringspolitikk. De spiller fremdeles en viktig rolle for å holde en jevn økonomisk aktivitet og full sysselsetting. Men disse tradisjonelle virkemidler er helt utilstrekkelige i forhold som angår prisutviklingen og inntektsfordelingen i samfunnet. Disse forhold må angripes på en rekke fronter samtidig. Vi må trekke inn skattepolitikken. Den enkelte lønnstaker vil vite hva som blir igjen av lønnen når skatt er trukket fra. Vi må trekke inn sosial- og trygdebudsjettene. Inntektsutviklingen for store grupper er bestemt av dem, og det er de

yrkesaktives innsats som bærer dem oppe. De enkelte næringsgrupper har sine krav om priser og støtteordninger. Statens egen virksomhet legger beslag på en økende del av samfunnets produksjon. I årene som kommer vil statens inntekter av oljevirkksomheten i Nordsjøen komme inn som en ny og viktig faktor i de forhold som har med prisutviklingen, inntektsfordelingen og omstilling i arbeidslivet å gjøre.

Det vil ikke være mulig å oppnå bedre prisstabilitet og mer likhet i inntektsforholdene om alle disse saker håndteres hver for seg adskilt fra de øvrige. De henger nøye sammen. Utviklingen på det ene området gir utgangspunktet for løsninger på det annet. Markedskreftene i produksjons- og arbeidslivet gir ikke de løsninger som vi er ute etter.

Vi må erkjenne at en samordning av alle disse forhold innenfor det en ville kalle en inntektspolitikk reiser vanskelige spørsmål for organisasjonene, for de enkelte interessegrupper og også av konstitusjonell art, i det omfang skattespørsmålene trekkes inn. Det gjør det heller ikke lettere at det ikke foreligger noen klar og omforenet målsetting om inntektspolitikken. Det er uenighet lønnstakerne imellom, og det er interessemotsetninger mellom dem og andre inntektsgrupper. Men en hovedforutsetning for at en skal komme fram til en samordning av inntektsutviklingen i samfunnet, er at den omfatter alle typer inntekter for dem som tar del i arbeids-

og næringslivet, så vel som trygdeinntekter. Den må omfatte statens egen virksomhet og skattepolitikken.

Formålet med en samordnet håndtering av pris- og inntektsforholdene er ikke å begrense organisasjonenes eller de enkelte inntektsgruppers selvstendige rolle. En begrensning av deres selvstendighet vil heller ikke bli resultatet av en slik samordning. Den vil tvert imot kunne bidra til at avtaler som inngås mellom organisasjonene og deres medlemmer, beholder sitt reelle innhold og ikke blir kullkastet av en utvikling som de ikke kunne ha oversikt over. Meningen må være å trekke med i utformingen av inntektspolitikken de grupper som den angår. Når så mange lønnstakere stiller seg skeptiske til samordnede tiltak i lønnspolitikken, er det fordi de er redd for senere å bli lurt av en utvikling de ikke rår over. Blant annet av denne grunn kan formene for en inntektspolitikk ikke bli fastlagt en gang for alle. Den må prøves etter sine resultater og endres i lys av erfaringene. Den gjelder samfunnsspørsmål som må gis ulike løsninger til ulike tider.

De inntektsoppgjør som nå er innledet er etter fagorganisasjonens vedtak lagt opp som forbundsvise oppgjør. Det vil si at det blir spredte forhandlinger for de ulike grupper. Regjeringen ønsker ikke nå å gråpe inn i en oppgjørsform som organisasjonene selv har valgt. Den markerer det store ansvar organisasjonene selv tar på seg. For sin del ser Regjeringen vår andel

av den internasjonale prisbølgen som det alvorligste spørsmål vi står overfor i de nærmeste måneder. Regjeringen arbeider med spørsmålet om mulige tiltak for å begrense denne prisstigning.

Etter at de pågående inntektsoppgjør er avsluttet, vil jeg tilrå organisasjonene i arbeids- og næringslivet at de på grunnlag av erfaringene er beredt til å bruke tid på å vurdere hvordan en skal gå fram for å få en bedre målrettet og varig håndtering av pris- og inntektsforholdene. Disse spørsmålene hører til de mest sentrale oppgaver i våre industrisamfunn. I de fleste land er de kilden til alvorlige konflikter og mistrivsel. Det er behov for en fordomsfri nytenkning om disse forhold om en skal kunne komme fram til en håndtering av dem som best mulig fremmer en rettferdig inntektsfordeling, sammen med en akseptabel prisstabilitet.

Velferdssamfunnet.

Demokrati.

Likestilling.

Det velferdssamfunn vi kjenner i dag, ble formet på ideene om økonomisk vekst, full sysselsetting og de politiske organers ansvar for den sosiale utvikling. I den siste tid har vi sett reaksjonære strømninger mot dette velferdssamfunn i Norge som i andre land. I særlig grad har det vært protestbevegelser mot de høye skatter. Partier til høyre så vel som til venstre for oss har falt for fristelsen til å forespeile folk skattelettelse som det ikke er grunnlag for å gjennomføre i virkelighetens verden.

Det er lett å forstå den ulyst mange føler over å bli trukket for en vesentlig del av sin lønn. Det er mange oppgaver vi nå skal ta fatt på for å gjøre skattesystemet mer rettferdig for lønns-takerne og enklere å forstå og å kontrollere. Innføring av lønnskatt fra neste år er én av de saker det haster med. I løpet av våren vil det bli foreslått de første tiltak for å frita visse grupper for å sende selvangivelser og for å forenkle disse skjemaer. Samtidig vil det bli foreslått en tempoplan for en etappevis iverksettelse av en lønnskatt.

Et mer rettferdig system vil fordele skattene bedre enn i dag og vil kunne ta bort en del uheldige sidevirkninger som et høyt skattenivå kan ha. Men det er ikke mulig å foreta en generell rasering av de samlede skatter og avgifter uten at en samtidig ødelegger den sosiale trygghet og fellesskapets ansvar for den enkeltes velferd. Skatter og velferdssamfunn er uløselig knyttet sammen. Vi kan ikke la fellesskapet ha ansvar for den enkeltes trygghet, uten at vi gir fellesskapet midlene til de praktiske ordninger som gir denne trygghet.

Sosialdepartementet er nå i gang med en kritisk gjennomgåelse av folketrygden etter de erfaringer den har gitt. En vil vurdere om reglene for tildeling av trygd tjener sine formål og om ytelsene er riktig fastsatt. Det tas sikte på å avdekke mulige skjevheter, om det er områder som

krever uforholdsmessig store ressurser, mulighetene for misbruk og tilfeller av utilstrekkelig trygd. Det store antallet anker i trygdesaker skaper spesielle administrative problemer og utilfredsstillende service for de trygdede. Regjeringen tar sikte på å legge fram lovforslag som gir bedre praktiske ordninger i dette spørsmål.

Hovedelementene i en velferdspolitik - full sysselsetting, økonomisk stabilitet og sosial trygghet - hører nå til de etablerte forhold i samfunnet. Nye oppgaver melder seg med styrke. Til dels gjelder dette problemer som velferdspolitikken selv har skapt. Kravene blir sterkere om likestilling og likeverd når menneskene erkjenner at ulikheter i levekår og muligheter er levninger etter et foreldet samfunnssystem og gamle privilegier. Kravet om medinnflytelse over de saker som angår en selv er enkeltmenneskets reaksjon på følelsen av ensidig å måtte tilpasse seg et stadig mer komplisert samfunn. Samtidig har vår teknologiske innsikt, vår forskning og vår bredere forståelse av sammenhenger i samfunnet satt menneskene i stand til på en ganske annen måte enn før å bestemme over sin fremtid.

I arbeidslivet vil demokratiseringen bli ført videre. Dette er nødvendig for å ta i bruk de kunnskaper, idéer og den virkelyst som hvert menneske har og som vårt kompliserte industrisamfunn må dra nytte av dersom bedriftene skal gi et godt arbeidsmiljø og være økonomisk levedyktige. Trivsel,

kunnskaper og samarbeidsvilje er de produktivitetsfaktorer som vi heretter må bygge på.

Bedriftsforsamlinger og styrerepresentasjon vil bli foreslått innført i handelsnæringen fra neste år. En melding vil bli sendt Stortinget om de spørsmål som reiser seg i denne forbindelse og i tilknytning til konserndannelser. Etterhvert vil så andre bransjer og tjenestesektorer bli trukket inn i dette systemet.

Et vel utviklet demokrati på arbeidsplassen er nødvendig for å skape et godt sosialt miljø og vil samtidig gi lønnstakerne de nødvendige redskaper for å utforme et bedre arbeidsmiljø på andre områder. En arbeidsgruppe for LO og Arbeiderpartiet har utarbeidet et felles program for et bedre arbeidsmiljø. Disse spørsmål har stått sentralt i arbeiderbevegelsens historie helt siden en tok opp spørsmålene om arbeidervern, forbud mot barnearbeid, sikringskrav og 8-timersdagen. I internasjonal sammenheng ligger vårt lov-verk og tilsynsapparat godt an.

Men dette må bli langt bedre. Arbeidsgruppen for LO/DNA peker på at det registreres over 25.000 alvorlige yrkesskader pr. år. I tillegg kommer 80.000 mindre skader der omfanget av arbeidsudyktighet er mindre enn 11 dager. En undersøkelse som er utført i samarbeid mellom LO og Sosiologisk Institutt i Bergen blant de fagorganiserte, viser at hver femte av de som var med i undersøkelsen, mente at arbeidsmiljøet hadde påført dem skade eller sykdom. Blant

de viktigste problemer er støy, belastninger, trekk, høyt arbeidstempo og ubehagelig temperatur. Innenfor tjenesteyrkene kan det psykiske press være særlig sterkt.

Målet må være at alle arbeidstakere skal ha et arbeidsmiljø med full trygghet i forhold til fysiske, kjemiske og psykiske forstyrrelser. Arbeidsgruppen har satt opp et konkret program for tiltak som må treffes for å skape et slikt miljø. Det omfatter en revisjon og utbygging av arbeidervernlovgivningen, en klargjøring av arbeidsgivernes ansvar, kontroll med bruk av stoffer i produksjonen; opplæring, informasjon og kontroll. Vi bør ha nær kontakt med det arbeid som utføres i andre land på dette området.

Kommunaldepartementet har satt i gang arbeidet med å følge opp dette program. I løpet av året tar en sikte på å fremme forslag om en helt ny lov om arbeidsmiljøet. Den vil erstatte og bygge ut någjeldende lover.

Demokratiseringen i arbeidslivet skal utvikle en ny holdning mellom alle som virker på en arbeidsplass. Tradisjonelle opp- og nedgående kommandolinjer må vike plassen for samarbeid mellom likeverdige mennesker. Likestilling mellom mann og kvinne når det gjelder arbeidsvilkår, utviklingsmuligheter og deltakelse på alle områder av samfunnet hører med til denne demokratiseringen. Kvinnene står overfor det ekstra handikap at de

må bryte med fordommer og tilvendte forestillinger også innenfor deres eget miljø og deres egen sosiale gruppe.

Som en begynnelse på veien til likestilling har Regjeringen bestemt nærmere retningslinjer for lik representasjon av kvinner og menn i offentlige utvalg, styrer, nemnder, råd, delegasjoner m.v. Hittil har disse områder så å si helt vært dominert av mannssamfunnet. Dersom retningslinjene ikke skulle føre til en forandring, vil det bli fastsatt mer bestemte og bindende regler.

Samtidig er arbeid satt i gang med forslag til en mer omfattende lov som generelt forbyr diskriminerende behandling av kvinner. Loven vil avklare og presisere alle de områder dette skal gjelde for. Hovedtrekkene av en slik lov vil bli drøftet av de berørte interessegrupper i løpet av våren eller sommeren med sikte på å fremme et forslag til Stortinget i løpet av året.

I den siste tiden er det fra bankhold og i enkelte konservative kretser gjort forsøk på å reise en hetspreget propaganda mot å forandre de private forretningsbanker til demokratiske samfunnsinstitusjoner. Det er blitt hevdet at bankene vil bli satt 100 år tilbake, at utenlandske banker vil overta virksomheten overfor norsk næringsliv, og at det vil bli en byråkratisk regulering av bankenes virksomhet fra de politiske organers side.

Det er det motsatte en tar sikte på ved å gjøre forretningsbankene til samfunnsinstitusjoner.

Bankene har en viktig innflytelse på utviklingen i vår økonomi. Deres lånevirkksomhet og plasseringer virker inn på sammensetningen og lokaliseringen av investeringene i næringslivet, på utviklingen av ny produksjon og på sysselsettingen. De har innflytelse over omstillinger, bedriftssammenslutninger og nedleggelse. Med den utvikling Norge nå står overfor i tilknytning til petroleumsvirksomheten i Nordsjøen, vil disse sider av vår næringspolitikk bli viktigere enn før. De måter bankene medvirker til å løse disse oppgaver på, angår hele samfunnet. De kan ikke løses ut fra begrensede forretningsinteresser og styres av eksklusive private maktgrupper.

Den reelle styring av bankenes virksomhet må skje gjennom organer som er oppnevnt av de demokratiske organer, og av mer allsidig sammensatte styringsorganer hvor også innskytere og de ansatte er representert. Stortinget skal gi generelle retningslinjer for bankenes virksomhet. Regjeringen og Norges Bank skal i likhet med nå treffe regulerende tiltak i pengepolitikken. Men bankene skal fortsatt virke som selvstendige enheter og selv treffe avgjørelser i enkeltsaker innenfor de generelle rammer som de politiske myndigheter setter.

Petroleumsvirksom-
heten i Nordsjøen
og i Norge.

Regjeringen la i statsråd i går fram stortingsmeldingen om petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn. Denne virksomheten innleder

en ny epoke i Norges industrielle utvikling. Vår tilknytning til utenlandske markeder og til den økonomiske og politiske utvikling utenfor våre grenser vil bli enda sterkere enn før. Det vesentlige av petroleumsproduktene vil bli eksportert i rå eller bearbeidet form. Fra å være et kapitalimporterende land stort sett siden århundreskiftet, vil Norge gå over til å få betydelige fordringer i utlandet. Den industrielle utvikling og inntektsutviklingen i landet har hittil i sterk grad blitt ledet av industribransjer som har konkurrert med utlandet enten på eksportmarkedene eller her hjemme. Bransjer og næringer som er skjermet overfor slik utenlandskonkurransen, vil heretter være de ekspanderende, de som trekker til seg arbeidskraft og vil virke sterkest i inntekts- og prisutviklingen. Tyngdepunktet i den økonomiske aktivitet vil bli en god del forflyttet fra det syd/østlige Norge til Vestlandet og senere til Trøndelagskysten og de nordlige kystområder.

I begynnelsen av 1980-årene vil produksjonen av olje være kommet opp i 50 mill. tonn og produksjonen av gass omlag 40 mill. tonn olje-ekvivalenter, om man regner om gassens energi-innhold til oljeenheter. Disse anslag er basert på utnyttelsen av nå kjente funn. Norges innenlandske forbruk var i 1973 ca. 9 mill. tonn olje. Disse produksjonsmengder og -verdier er betydelige i forhold til den norske økonomi. For Vest-Europas forsynings situasjon

for energiprodukter betyr de totalt sett lite, men de kan spille en viss rolle for enkelte land.

Grunnlaget for denne produksjonen er en betydelig innsats i boreutstyr og forsyningstjeneste fra en rekke norske industribransjer og fra forsyningsbaser ved kysten. Allerede i år vil sysselsettingen i verkstedindustrien for produksjon av plattformer og annet utstyr, i borevirksomhet og forsyningstjeneste omfatte 15.000 mann. I 1980 vil denne sysselsetting omfatte 25.000. Det er da regnet med sysselsettingen i ny petrokjemisk industri i Norge. Det synes naturlig å utnytte en del av oljen og gassen i egne anlegg. Denne aktiviteten er ikke bare avhengig av vår egen virksomhet i Nordsjøen. Norsk industri vil sannsynligvis komme til å levere mer til britisk virksomhet enn til norsk, og samlet kan disse leveringer komme opp i 4 milliarder kroner årlig henimot 1980, regnet til dagens priser. Leveringene til den norske og den britiske sokkel og fordelingen av olje og gass i Norge vil gi sterke vekstimpulser i næringslivet. Industrien vil utvikle seg på nye felter som krever betydelig innsats av forskning og kvalifisert arbeidskraft.

Stor interesse knytter seg til de inntekter av olje og gass som tilfaller det norske samfunn. Dette omfatter i det vesentlige produksjonsavgifter og skatter som oljeselskapene vil betale inn til staten. Det er antatt at disse årlige inntekter kan komme opp i en størrelse på omkring 12 milliarder kroner i 1980.

Vi skal være klar over de begrensninger av realøkonomisk art vi står overfor, når vi skal bruke disse pengene. Det står i Norge ingen reelle ressurser til disposisjon som motpost til de petroleumsinntekter som tilfaller staten. En del av statens inntekter bør bli stående i utenlandske tilgodehavender og komme det norske samfunn til gode på lengre sikt, spesielt når olje og gassforekomstene i sin tid i det vesentlige vil være uttømt.

En betydelig del av statens petroleumsinntekter bør komme dagens samfunn til gode. Etter inngående overveielser har Regjeringen antatt at dette bør gjelde anslagsvis halvparten av de årlige inntekter omkring 1980, med et beløp på omlag 6 milliarder kroner. Bruken av disse penger vil føre til kjøp i utlandet, og en god del til å fullføre viktige oppgaver i Norge. Inntektene gir også muligheter for lettelser i de direkte skatter. Dette gir en sterkere øking i de private disponible inntekter og høyere privat forbruk som bare delvis omfatter importerte varer. En del av forbruksøkningen må dekkes ved økt produksjon fra norske bedrifter. Regjeringen vil gå inn for en større offentlig innsats i miljøvern, helse- og sosialsektoren, undervisning, samferdsel og distriktsutbygging. Boligprogrammet bør økes. Dette vil kreve økt innsats i bygg og anleggsvirksomhet og flere folk i helse- og undervisningssektoren. Også næringslivet bør modernisere og til dels bygge

ut sitt produksjonsutstyr for å møte omstillingsbehovene.

Det er ved den innenlandske bruk av statens petroleumsinntekter at en vil skape de største omstillingsproblemer i vår økonomi.

Disse perspektiver gjør det nødvendig at den politiske ledelse holder en fast hånd om tempoet i utdelingen av nye blokker, i letevirksomheten, i utnyttningen av nye funn og i bruken av petroleumsinntektene. I alle disse ledd må myndighetene holde et relativt moderat tempo om ikke omstillingene i arbeids- og næringslivet skal bli uhåndterlige, med uakseptable sosiale og distriktpolitiske virkninger. Regjeringen venter en bred debatt om disse problemer i Stortinget og ute blant folk. Arbeiderpartiet sender saken ut til kommunepartier og partilag, som bør gi saken en grundig behandling. På grunnlag av en slik bred behandling vil hovedlinjene i partiets og Regjeringens petroleumpolitikk bli fastlagt.

Ressursproblemene.

Det nye industri- samfunn.

Industrisamfunnene står nå ved en skillevei i den økonomiske utvikling. Deres vekst og forbruksmønster har i stor utstrekning artet seg som om det skulle være ubegrensede ressurser av energi og råstoff i verden. Den uregulerte bruk av stoffer i produksjonsprosessene og en uansvarlig forsøpling av havene, luften og landjorden har allerede forårsaker forstyrrelser i den økologiske balanse. Velferdsstaten står her overfor problemer av et omfang og en rekkevidde som er ukjent i menneskets historie.

Energikonferansen i Washington som kom i stand på amerikansk initiativ, innleder en ny utvikling i det mellomfolkelige samarbeid og i menneskehetens forhold til sine omgivelser. For industrilandene vil de knappe oljeforsyninger og de høyere oljepriser gi visse bekymringer. For enkelte utviklingsland kan dette føre til økonomiske katastrofer og menneskelige tragedier. På en dramatisk måte har oljekrisen brakt fram i dagen hvordan industrilandene i økende grad har misbrukt råvarelandenes naturgrunnlag til å skape sin egen rikdom. Den internasjonale arbeidsdeling innenfor en verdensøkonomi må organiseres på en helt ny måte, om ikke verdensøkonomien skal bryte sammen i akutte knapphetskriser og i politiske og sosiale konflikter av ulik karakter. Samarbeidsmønstret mellom industriland og u-land må bli et annet. Valg av produksjonsprosesser, sammensetningen av produksjonen og formene for økonomisk vekst i industrilandene må innrettes etter nye tenkemåter, der perspektivet må være å ta vare på vårt miljø og økonomisere med ressursene. Det var i dette perspektiv Norge deltok på konferansen.

Vi kan ikke vente øyeblikkelige resultater av en konferanse som i virkeligheten reiser spørsmålet om hvordan verden kan bringes inn på nye utviklingslinjer i energipolitikken, i forskningen og bruken av teknologi på dette området og i nasjonenes ansvar overfor hverandre i løsningen av de mange økonomiske og mellomfolkelige problemer som

den nye energisituasjon har brakt fram i dagen. En Ko-ordineringsgruppe blant Energikonferansens deltagere vil forberede de saker som det skal tas standpunkt til under møtene med de store oljeprodusentland og utviklingsland. Problemene må løses i global sammenheng der de ulike grupperingers interesser blir ivaretatt. Men også her blir det behov for en arbeidsdeling mellom verdensomfattende organisasjoner og regionale grupperinger og praktiske tiltak innenfor det enkelte land. En særlig innsats må gjøres av Vest-Europa. Mange av problemene har sin rot her. Disse landene er de store oljeimportører samtidig som utviklingslandene i sin handel er mer avhengig av dem enn av noe annet område i verden. Norge vil delta aktivt i det videre arbeid med disse spørsmål i Energikonferansens Ko-ordineringsgruppe og i de vest-europeiske organisasjoner hvor vi er medlem.

For Norges eget vedkommende er det behov for å klarlegge de mange problemer og tendenser som gjelder utnyttelsen av verdens råvareressurser og de fremtidige forsyninger. Regjeringen vil i den nærmeste framtid oppnevne et lite utvalg av sakkyndige som i løpet av et halvt års tid kan vurdere det veldige materiale som foreligger om dette og gi sikre holdpunkter for en bedømmelse av framtiden. Utvalgets arbeid vil kunne gi myndighetene og næringslivet en verdifull veiledning under utformingen av den fremtidige vekst- og næringspolitikk.

Urbaniseringen.

Oslo-regionen.

Veksten og industrialiseringen har ført til at den overveiende del av folket bor i by-strøk. Vi må innrette oss etter at denne utvikling vil fortsette etterhvert som man i arbeidslivet tar i bruk ny teknologi. Petroleumsvirksomheten gir ytterligere impulser til urbaniseringen i enkelte distrikter.

Utviklingen av bysamfunnene har ført med seg problemer som de lokale myndigheters planleggings- og reguleringsapparat ikke har vært utstyrt til å beherske. Hånteringen av denne forutsetter samarbeid mellom regionale myndigheter og med staten. Presset på utbyggingen i Oslo-området har vært særlig sterkt. Det er nå tegn på at dette presset har avtatt. Samtidig er denne regionen og særlig Oslo, inne i en utvikling preget av mangel på balanse mellom bomiljø, næringsvirksomhet og hovedstadsfunksjoner.

Innflyttingen til Oslo-området er i ferd med å stoppe. Veksten i folketallet i Oslo-Akershus-regionen var i 1960-årene nær 20.000 i året. Den har deretter falt drastisk og var nær 4.500 i 1972. Økt næringsaktivitet i distriktene er en faktor som har bidratt til å dempe innflyttingen. Vi vil få en ytterligere impuls i denne retning når noe av tyngden i den industrielle vekst forskyves vestover og nordover i tilknytning til petroleumsvirksomheten.

I selve Oslo har det vært en utflytting fra den indre bykjerne i mange år. Vi har til gjengjeld fått de store bo-områder i den ytre sone. Samtidig

er det skjedd en til dels uheldig forskyvning i sammensetningen av de næringsvirksomheter og funksjoner som utføres i Oslo. Antallet industriarbeidsplasser har gått sterkt nedover. Det er ikke industriens vekst som er hovedansvarlig for pressproblemene. Hovedstaden er i ferd med å bli en funksjonærby for ansatte i tjenestenæringer og i offentlig administrasjon. I staten økte sysselsettingen det siste ti-året med 12.000, eller med 35 prosent. For alle offentlige ansatte var økingen enda sterkere. Dette gjenspeiler den veldige utbygging som har funnet sted i sosial- og helsestellet, i undervisningssektoren, i offentlig administrasjon og på andre områder. Men også private tjenestenæringer og handel har vært med på å gjøre Oslo til en funksjonærby.

Den ustyrte veksten i bybebyggelsen har hatt uheldige utslag. De særlig høye bo-utgifter og boligspekulasjonen hører til disse. Partiet har hatt ute blant partiavdelingene et rådslag om boligspekulasjonen, husleieregulering og bokostnadene. Svarene på rådslaget vil gi Regjeringen veiledning for det lovarbeid som nå er i gang om kommunal boligformidling og for de tiltak som skal treffes for å forbedre eldre hus og leiegårder. En lov om borettslag vil stramme inn reglene for lagenes oppløsningsrett og de spekulasjonsgevinster som kan oppnås ved overdragelse av hus og leiligheter i den forbindelse.

Utviklingen av bysamfunnene må komme under en fastere og mer målrettet regulering. Det er nå gitt en midlertidig lov som forutsetter myndighetenes samtykke til utbygging av baser for petroleumsvirksomhet og større industri- og anleggsvirksomhet. Regjeringen tar sikte på i løpet av 1974 å avløse den med en ny generell lov om etableringskontroll, som vil omfatte både industri, handel og tjenestesektorene.

Miljøverndepartementet og Kommunaldepartementet er nå i ferd med å vurdere hvilke funksjoner som naturlig bør tillegges en hovedstad. Det blir her blant annet spørsmål om å foreta en bred kartlegging av kontaktbehovet og kontaktformene mellom de sentrale statsinstitusjoner og lokalmyndigheter og institusjoner som kan plasseres i distriktene. Dette arbeidet vil være grunnleggende for planer om utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo.

Fra slutten av siste år har en arbeidsgruppe under Kommunaldepartementet vært i gang med å klarlegge alle spørsmål som knytter seg til utflytting av statsinstitusjoner fra Oslo. Den skal også se nærmere på mandatet for Plasseringsutvalget som gir råd om lokalisering av nye statlige arbeidsplasser i Oslo. Denne gruppen består av personer både fra statlige organer og fra Oslo Kommune. Det er hensikten at gruppen skal avgi delinnstillinger snarest mulig for slike statlige institusjoner som ut fra

sin funksjon antas å egne seg for rask utflytting. For øvrig vil gruppen søke å gruppere statsinstitusjonene etter nødvendigheten av å ha dem plassert i Oslo og muligheten for å flytte dem ut. Det sier seg selv at de ansattes situasjon må være et viktig forhold som kommer inn under spørsmålet om flytting.

I den omformingsprosess som Norge nå står overfor i tilknytning til petroleumsvirksomheten vil Regjeringen legge vekt på å utvikle et kvalitativt bedre samfunn. Dette krever en mobilisering av den innsikt og fagkunnskap som er til stede i forskning, undervisning, næringsliv og i det offentlige forvaltnings- og planleggingsapparat. Regjeringen vil opprette et Forskningsråd for samfunnsplanlegging. Det skal bidra til at vi får en bedre forståelse av og kontroll over omstillingene i arbeids- og næringslivet, utviklingen i bosettingen og vilkårene for å skape trivelige miljøer i by og på land.

I programmet for denne stortingsperioden tok Arbeiderpartiet opp hovedpunkter i forslag fra Oslo Arbeiderparti om sentrale oppgaver i denne byen. Det gjaldt bl.a. den gamle saken om at Oslo og Akershus slås sammen til ett fylke. Dette har det vært arbeidet videre med i regionen. Naturlig nok har Oslo vært spesielt interessert.

Under sakens videre utvikling har Arbeiderpartiet blitt stående alene med forslaget om å slå sammen Oslo og Akershus. Denne veg kan da for tiden ikke ansees som farbar. Mange vil se det som en

svakhet at en har lagt til side det sentrale administrative siktepunkt for utviklingen av et stadig mer nødvendig samarbeid innenfor regionen.

Vi er da henvist til å arbeide videre på det grunnlag som foreligger. Det kan lett føre til at lokale egeninteresser blir sterkere, og de felles interesser i regionen blir svakere. Oslo må også vareta sine interesser, med de formidable oppgaver som under alle omstendigheter presser på i vårt lands eneste storby - som i vår tid er så sterkt i støpeskjeen.

Likevel er det viktig fortsatt å finne praktiske samarbeidsformer for felles løsning av viktige oppgaver som bare kan løses av flere kommuner sammen.

Vi skal gjenreise vårt parti i en tid da det gradvis skjer en tyngdeforskyvning i de politiske målsettinger. Mange skanser er vunnet både idemessig og i praksis. Tiltak som for 20 år siden var sentrale politiske stridsspørsmål er nå akseptert og en del av den etablerte samfunnsordning.

Nye problemer er skapt eller avdekket, og nye mål tegner seg for en ny tidsperiode. Oppgavene er ikke mindre enn før, men de er delvis andre, og noen trer sterkere i forgrunnen. En hovedoppgave er å bringe jordens ressurser under sikker forvaltning, verne naturmiljøer og skape kulturmiljøer, stoppe forurensningene ved deres kilder, fra vår tids teknologi å skape en økologisk balanse som

gir menneskene levemuligheter i all framtid, bringe befolkningsøkningen under kontroll, sikre menneskerettighetene over hele verden, bygge ut velferdsskapende systemer for kontakt i et stadig mer komplisert samfunn, sikre alle mennesker lik verdighet og likestilling.

Oppgavene ligger der. De kan bare løses av en sterk og samlet, en levende og aktiv bevegelse, basert på sosialismens og demokratiets grunnlag.